

**Status doktoranta w szkolnictwie wyższym.
Analiza orzecznictwa polskich sądów
administracyjnych oraz perspektywy na
przyszłość w świetle Ustawy 2.0 ze
szczególnym uwzględnieniem aspektu
finansowego.**

1. Wprowadzenie

1.1. Popularyzacja studiów wyższych

System szkolnictwa wyższego w Polsce obejmuje obecnie 369 uczelni¹. Od dziesięcioleci stanowi on przedmiot ożywionych dyskusji prowadzonych między innymi na forum politycznym, prawniczym, socjologicznym i filozoficznym. W ciągu ostatnich dwudziestu lat liczba studentów uniwersytetów i politechnik wzrosła z 390 tysięcy (rok akademicki 1990/1991) do 1,23 miliona (rok akademicki 2018/2019)². Mimo że, z uwagi na niż demograficzny, powyższa liczba będzie sukcesywnie

---

¹ Dębowska K., Kłosiewicz-Górecka U., Szymańska A., Ważniewski P., Zybortowicz K., *Akademickość polskich miast*, http://pie.net.pl/wp-content/uploads/2019/06/PIE-Raport_Akademickość.pdf [dostęp online: 23.08.2019], s. 8.

² Główny Urząd Statystyczny, *Szkolnictwo Wyższe w roku akademickim 2018/2019 (wyniki wstępne)*, Raport z 14.06.2019, s. 1.

zmniejszać się do około 2025 roku³, popularność studiów wyższych pozostaje niezwykle wysoka. Społeczeństwo funkcjonuje w oświeceniowym, quasi-scjencycznym paradygmacie nauki, traktując edukację z jednej strony „jako cel umożliwiający jednostce indywidualne przeżywanie przyjemności płynącej z rozumienia, poznawania i odkrywania rzeczywistości”⁴, a z drugiej, nieco utylitarnie, jako obowiązkową ścieżkę umożliwiającą rozpoczęcie i rozwój kariery zawodowej. Nie dziwi zatem, że obecnie aż 95% maturzystów deklaruje chęć kontynuowania nauki na uniwersytecie lub politechnice⁵. Warto przy tym zaznaczyć, że nastąpił także zauważalny wzrost popularności polskich uczelni wśród studiujących na nich osób z zagranicy, których liczba zwiększyła się w ciągu ostatnich 20 lat ponad dziesięciokrotnie⁶.

---

³ Raport MNiSW: w 10 lat liczba studentów w Polsce spadnie o 400 tys., <http://naukawpolsce.pap.pl/aktualnosci/news%2C396397%2Craport-mnisw-w-10-lat-liczba-studentow-w-polsce-spadne-o-400-tys.html> [dostęp online: 23.08.2019].

⁴ Piotrowski E., *Proces kształcenia w szkole wyższej między marzeniem a rzeczywistością*, Ćwikliński A., [w:] *Edukacja akademicka. Między oczekiwaniami a rzeczywistością*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2014, s. 32.

⁵ Dębkowska K., Kłosiewicz-Górecka U., Szymańska A., Ważniewski P., Zybertowicz K., *Akademickość polskich miast*, http://pie.net.pl/wp-content/uploads/2019/06/PIE-Raport_Akademickość.pdf [dostęp online: 23.08.2019], s. 5.

⁶ Study in Poland, *Studenci zagraniczni w Polsce 2017*, http://www.studyinpoland.pl/konsorcjum/index.php?option=com_content&view=article&id=14515:raport-studenci-zagraniczni-w-polsce-2017&catid=258:145-newsletter-2017&Itemid=100284 [dostęp online: 23.08.2019].

1.2. Specyfika systemu szkolnictwa wyższego

Z uwagi na wzmożone zainteresowanie studiami niedawna reforma szkolnictwa wyższego nie stanowi zaskoczenia. Należy jednak zaznaczyć, że reorganizacja tego systemu jest odważnym krokiem. Trudność tej reformy wynika między innymi z wieloaspektowości spojrzenia na uczelnie wyższe, którym przypisywane są różnorodne zadania. Przede wszystkim mają one na celu realizowanie celów dydaktycznych, kształcąc absolwentów liceów, znacznie rzadziej techników czy szkół branżowych. „Kształcenie” stanowi zwrot na tyle generalny, że jego interpretacje wpływają na różne wizje systemu szkolnictwa wyższego. Pytania, które pojawiają się w dyskusjach dotyczą między innymi kwestii priorytetów uczelni - czy mają one pogłębiać wiedzę studentów na temat określonego obszaru czy raczej skupić się na praktycznym przygotowaniu do wykonywania zawodu i podążać za trendami na rynku pracy. Osobliwość systemu szkolnictwa wyższego w porównaniu z grupami szkół średnich, techników czy szkół branżowych potęgują także różnice wynikające z uwarunkowań poszczególnych kierunków. Przykładowo, uniwersytety medyczne wymagają innych rozwiązań organizacyjnych, między innymi dłuższego okresu kształcenia (6 lat oraz

specjalizacja)⁷ niż politechniki, w których standardowa ścieżka studiów inżynierskich trwa 3,5 roku.

Ostatniej reformie szkolnictwa wyższego wydają się przyświecać cele praktyczne, między innymi dostosowanie edukacji studentów do wyzwań i oczekiwań rzeczywistości rynku pracy. Jednakże, „aby spełnić [...] warunek „praktyczności” dobre szkolnictwo musi stymulować i propagować otwartość, a nie zamykanie się umysłu”⁸, warto więc zwrócić uwagę na kilka istotnych problemów, które przeszkadzały dotychczas w propagowaniu tej otwartości. Autorka artykułu skupi się na analizie znaczącego dla doktorantów obszaru, to jest na wymiarze ekonomicznym ich relacji z uczelnią.

2. Studia doktoranckie w świetle Ustawy 2.0

2.1. Zarys zmian

Zmiany wprowadzone ustawą Prawo o szkolnictwie wyższym⁹ („Ustawa 2.0”) stanowią rewolucję w tym systemie. Obszarem objętym znaczącą reorganizacją są między innymi studia doktoranckie. Zmienia się sama istota studiów III stopnia, które zostały przeniesione do szkół doktorskich. Zlikwidowano tryb niestacjonarny

---

⁷ Art. 5 ust. 1 pkt 2 lit. a ustawy z dnia 5.12.1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentysty (t.j. Dz. U. 2019 poz. 537).

⁸ Bauman Z., *O edukacji: rozmowy z Riccardo Mazzeo*, Wydawnictwo Naukowe Dolnośląskiej Szkoły Wyższej, Wrocław 2012, s. 31.

⁹ Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (t.j. Dz. U. poz.1668).

doktoratu - od wejścia w życie Ustawy 2.0 wszystkie szkoły doktorskie w Polsce są nieodpłatne, łącznie z tymi prowadzonymi przez uczelnie prywatne¹⁰.

Ujednolicone zostały nie tylko struktury organizacyjne, lecz także sam proces rekrutacyjny, gdyż kryteria przyjęcia do szkoły doktorskiej uregulowano w skali krajowej. To samo dotyczy standardów oceny śródkresowej, która staje się obowiązkowa dla wszystkich jednostek¹¹. Jednolita (przynajmniej w założeniach ustawodawcy) ewaluacja będzie mogła stanowić motywację dla samych studentów, którzy dotychczas mogli ukończyć studia doktoranckie z zaskakująco niską jak na elitę intelektualną aktywnością naukową. Czynniki motywacyjny może mieć szczególne znaczenie dla doktorantów, których pozycja cechuje się większą niezależnością oraz zaangażowaniem w bardziej pogłębioną i złożoną działalność badawczą¹².

Warto dodać, że nadal będzie dostępna ścieżka doktoratu eksternistycznego. Co ciekawe, ustawodawca, wbrew ogólnym tendencjom centralistycznym obecnym w ustawie, pozostawił w organizacji tej ścieżki dużą swobodę uczelniom. Do organów wewnętrznych, to jest senatu albo

---

¹⁰ *Ibidem*, art. 198 ust. 8.

¹¹ *Ibidem*, art. 202 ust. 2.

¹² Litalien D., Guay F., J.S. Morin A., *Motivation for PhD studies: Scale development and validation*, „Learning and Individual Differences” 2015, nr 41, str. 1.

radę naukową będzie należało podjęcie decyzji dotyczącej kryteriów ewaluacji osoby ubiegającej się o otwarcie przewodu doktorskiego. Zniesiono dotychczasowy wymóg przeprowadzenia egzaminu z języka nowożytnego, a wystarczający w tym aspekcie będzie certyfikat lub dyplom ukończenia studiów w języku obcym¹³, co wydaje się być istotne z uwagi na szybkość i sprawność procedury rekrutacyjnej.

Ustawa 2.0 spotyka się z krytyką między innymi z uwagi na dużą autonomię przyznawaną rektorowi, co jest uzasadniane potrzebą zbliżenia uczelni do modelu menadżerskiego¹⁴. Kompetencje rektora są widoczne także w kontekście szkół doktorskich, a mianowicie działalności uczelnianej. Rektor będzie musiał być niezwłocznie powiadomiony o powstaniu organizacji doktoranckiej, co ma przyspieszyć procedurę realizowania tego typu studenckich inicjatyw. Uzyska także moc rozwiązania takiej organizacji, gdy okaże się być niezgodna z prawem powszechnie obowiązującym i wewnętrznymi statutami czy regulaminami, co dotychczas należało do właściwości organu kolektywnego - senatu. Z tak wysoką autonomią rektora oczywiście związane jest

---

¹³ *Ibidem*, art. 186 ust. 1 pkt 2.

¹⁴ Marek B., Iwanicki R., Lesik M., Celiński P., *Ustawa 2.0. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz*, https://koliber.org/files/Komentarz_ustawa2.0.pdf [dostęp online: 9.08.2019], s. 6.

ryzyko nadużyć. W literaturze można również spotkać się z uwagami, że wybieralne władze dotychczasowych jednostek organizacyjnych na uniwersytetach były "zdolne do zaspokajania potrzeb pracowników w kontekście wspólnoty akademickiej i [...] stanowiły tak zwane „bezpieczniki demokracji”"¹⁵. Z drugiej strony podnosi się, że przyznanie wielu istotnych kompetencji jednej osobie ułatwi możliwość pociągnięcia do odpowiedzialności za ewentualne błędy i uchybienia.

2.1.1. Aspekt finansowy

Ustawa 2.0 ma także odpowiadać, przynajmniej częściowo, na problem przyznawania pomocy finansowej dla doktorantów. Kwestia stypendiów stanowi bowiem dominujący obszar poruszany w sporach między doktorantami a uczelniami, kierowanych do sądów administracyjnych. Co ciekawe, uzyskiwanie wsparcia materialnego przez doktorantów stanowi istotne utrudnienie nie tylko w Polsce. Także za granicą, między innymi w Kanadzie wskazuje się, że „otrzymanie istotnych środków finansowych zdecydowanie nie jest łatwe”¹⁶.

---

¹⁵ Kromolicka B., *„Konstytucja dla Nauki – Ustawa 2.0” szansą czy zagrożeniem dla rozwoju nauki i szkolnictwa wyższego?*, „Pedagogika Wyższej Szkoły Wyższej” 2017, nr 22, s. 83.

¹⁶ Brown M., *On government funding for PhD studies*, „The Canadian Nurse” 2005, nr 2/101, s. 13.

Przed reformą kryteria uzyskania świadczeń opierały się na wewnętrznych ustaleniach danego ośrodka akademickiego. Jak wynika z orzecznictwa, standardy te były często nieklarowne, a wręcz uznaniowe. Wspomniana już wysoka autonomia rektora, która stanowi częsty przedmiot krytyki Ustawy 2.0, była widoczna także w poprzednim porządku prawnym, przy wydawaniu decyzji dotyczących stypendiów doktoranckich. Artykuł ma na celu identyfikację dotychczasowych problemów w przestrzeni finansowania doktorantów na podstawie judykatury polskich sądów administracyjnych. Zasadnym wydaje się przeanalizowanie, czy ustawa 2.0 ujednolici i ustabilizuje przyznawanie pomocy materialnej doktorantom, co zostanie dokonane w dalszych rozdziałach.

3. Stypendia doktoranckie przed reformą

3.1. Złożony system stypendialny

Dotychczasowe studia doktoranckie przewidywały złożone formy pomocy materialnej dla ich uczestników, co było oparte na przepisach ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym¹⁷ oraz rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 13 kwietnia 2016 r. w sprawie studiów doktoranckich i stypendiów

---

¹⁷ Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. prawo o szkolnictwie wyższym (t.j. Dz. U. 2012 poz. 572).

doktoranckich¹⁸ („Rozporządzenie”). Doktoranci mieli możliwość ubiegania się o kilka rodzajów stypendiów, jednakże żadne z nich nie było uniwersalne. Nawet uczestnicy studiów stacjonarnych III stopnia nie mieli pewności co do otrzymywania wynagrodzenia, bowiem stypendium doktoranckie było przyznawane formalnie dla „nie mniej niż 50% studentów stacjonarnych”¹⁹. Co więcej, w praktyce nie oznaczało to, że 50% najlepszych studentów ma prawo otrzymywać stypendium. Jak wskazał Wojewódzki Sąd Administracyjny w Krakowie²⁰, samo bycie w grupie 50% najlepszych studentów nie gwarantuje jeszcze decyzji afirmatywnej odnośnie do stypendium. Skarżąca, która była w takiej sytuacji, musiała spełnić jeszcze inne warunki formalne, to jest uzyskanie bardzo dobrych wyników w postępowaniu rekrutacyjnym. Sąd zaznaczył, że kierowanie się „wyłącznie dyrektywą gwarancji przyznania stypendium - 50% doktorantów, [...] byłoby sprzeczne z podstawowym celem stypendium doktoranckiego, to jest udzielaniem pomocy materialnej najlepszym doktorantom”²¹.

---

¹⁸ Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 13 kwietnia 2016 r. w sprawie studiów doktoranckich i stypendiów doktoranckich (t.j. Dz. U. poz. 558).

¹⁹ Art. 195a ust. 1 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. prawo o szkolnictwie wyższym (t.j. Dz. U. 2012 poz. 572).

²⁰ Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Krakowie z dnia 7 sierpnia 2018 r., sygn. akt III SA/Kr 520/18.

²¹ *Ibidem*.

Złożony mechanizm obejmujący także stypendium ministra za wybitne osiągnięcia, stypendium socjalne, zapomogę i stypendium specjalne dla osób z niepełnosprawnościami przysparzał ubiegającym się o niego wielu problemów praktycznych, co znalazło odzwierciedlenie w judykaturze. Spory między doktorantami a uczelniami, które były kierowane na kanwę orzecznictwa, dotyczyły najczęściej stypendiów doktoranckich. Rzadziej zaskarżano pomoc socjalną i zapomogę, co wynikało być może z sytuacji ekonomicznej i zawodowej doktorantów, a także z mniejszej świadomości możliwości ubiegania się o tego typu pomoc materialną²². Ponadto zasadnym wydaje się wskazanie, że kryteria przyznawania stypendiów socjalnych opierały na bardziej klarownych przesłankach, między innymi dochód na osobę w rodzinie, co może stanowić przyczynę niższej potrzeby zaskarżania takich decyzji.

3.2. Aspekty proceduralne wydania decyzji rektora

Według przepisów Rozporządzenia rektor wydawał decyzję dotyczącą przyznania stypendium po zapoznaniu się z opinią komisji stypendialnej, którą powoływał sam

---

²² Kosiński Ł., *Orzecznictwo sądów administracyjnych w sprawach pomiędzy doktorantami a uczelniami*, <http://www.analizy.edu.pl/analizy/orzecznictwo-wsa-i-nsa-doktoranci-vs-uczelnie.html> [dostęp online: 9.08.2019].

rektor albo dyrektor jednostki naukowej²³. Warto zaznaczyć, że opinia nie była dla rektora w żaden sposób wiążąca. Problemem często pojawiającym się w judykaturze jest przywoływanie uzasadnienia z opinii komisji stypendialnej przez rektora, który powinien raczej wyczerpująco wyrazić swój tok rozumowania²⁴. W wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Białymstoku²⁵ zostało wskazane, że niedopuszczalne jest, aby rektor, wydając decyzję, opierał się wyłącznie na punktacji przeprowadzonej przez komisję stypendialną. Taki sposób rozstrzygnięcia „w żaden sposób nie koresponduje z określonymi przepisami prawa kryteriami przyznania przedmiotowego stypendium”²⁶, to jest osiągnięciami naukowymi.

Zdarzało się także, że rektor nie uwzględniał w decyzji administracyjnej materii poruszanej w nieformalnej korespondencji z doktorantem²⁷. Wojewódzki Sąd

---

²³ Art. 12 ust. 1 i 2 Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wzszego z dnia 13 kwietnia 2016 r. w sprawie studiów doktoranckich i stypendiów doktoranckich (t.j. Dz. U poz. 558).

²⁴ Kosiński Ł., *Orzecznictwo sądów administracyjnych w sprawach pomiędzy doktorantami a uczelniami*, <http://www.analizy.edu.pl/analizy/orzecznictwo-wsa-i-nsa-doktoranci-vs-uczelnie.html> [dostęp online: 9.08.2019].

²⁵ Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Bydgoszczy z dnia 3 grudnia 2013 r., sygn. akt II SA/Bd 345/13.

²⁶ *Ibidem*.

²⁷ Kosiński Ł., *Orzecznictwo sądów administracyjnych w sprawach pomiędzy doktorantami a uczelniami*, <http://www.analizy.edu.pl/analizy/orzecznictwo-wsa-i-nsa-doktoranci-vs-uczelnie.html> [dostęp online: 9.08.2019].

Administracyjny we Wrocławiu²⁸ uznał, że "nie stanowi załatwienia sprawy administracyjnej korespondencja prowadzona przez organ ze skarżącym"²⁹ i orzekł bezczynność organu.

Nie jest również wystarczające wyrażenie ogólnej sumy punktów uzyskanych przez doktoranta w procedurze ubiegania się o stypendium, co zaznaczył Wojewódzki Sąd Administracyjny w Krakowie³⁰. W zaistniałej sytuacji lista rankingowa była sporządzana w oparciu o liczbę punktów za konkretne osiągnięcia. Rektor w uzasadnieniu decyzji nie uwzględnił jednak informacji dotyczącej poszczególnych punktów, lecz przytoczył ogólną ich sumę. Zdaniem sądu uniemożliwiło to „dokonanie kontroli decyzji z punktu widzenia jej legalności”³¹, co stanowi oczywiste naruszenie przepisów proceduralnych.

3.3. Warunki formalne uzyskania stypendium doktoranckiego

Rozporządzenie wyznaczało podstawowe kryteria przyznawania stypendiów doktoranckich. Odnośnie do studentów pierwszego roku stypendium mogło być przyznane osobie, która osiągnęła bardzo dobre wyniki w

---

²⁸ Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego we Wrocławiu z dnia 26 czerwca 2014 r., sygn. akt IV SAB/Wr 1/14.

²⁹ *Ibidem*.

³⁰ Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Krakowie z dnia 17 listopada 2014 r., sygn. akt III SA/Kr 994/14.

³¹ *Ibidem*.

postępowaniu rekrutacyjnym³². Pozostali doktoranci mogli otrzymać świadczenie, jeżeli terminowo realizowali program studiów, wykazywali się zaangażowaniem w prowadzeniu zajęć albo w realizacji badań naukowych, a w roku akademickim poprzedzającym złożenie wniosku o stypendium wykazali się postępami w pracy naukowej i przygotowywaniu rozprawy doktorskiej³³.

Samo brzmienie powyższych przepisów wskazuje na pozostawienie przez ustawodawcę pewnej swobody decyzyjnej rektorom uczelni. Stypendium „mogło być przyznane” w przypadku spełnienia warunków. Wykładnia językowa prowadzi do wniosku, że samo wyczerpanie kryteriów formalnych wyrażonych w Rozporządzeniu nie gwarantowało jednak otrzymania środków. Tę interpretację potwierdził Wojewódzki Sąd Administracyjny w Szczecinie³⁴ przyznając, że „organ orzekający na podstawie takiego przepisu nie jest związany sposobem załatwienia sprawy, ma wybór jednej z możliwości prawnych (przyznanie, odmowa przyznania)”³⁵, co wynika właśnie z wykładni literalnej.

---

³² Art. 13 ust. 1 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wzszego z dnia 13 kwietnia 2016 r. w sprawie studiów doktoranckich i stypendiów doktoranckich (t.j. Dz. U. poz. 558).

³³ *Ibidem*, art. 13 ust. 2.

³⁴ Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Szczecinie z dnia 28 czerwca 2018 r., sygn. akt II SA/Sz 530/18.

³⁵ *Ibidem*.

Powszechną praktykę stanowiło precyzowanie kryteriów obecnych w Rozporządzeniu w wewnętrznych aktach prawnych uczelni. Zdarzały się jednak sytuacje naruszenia zasady nieretroakcji przy stosowaniu tychże aktów. Jedną z nich dotyczyła uchwały rektora Uniwersytetu Łódzkiego, która stała się znana i obowiązująca w czerwcu 2012 r. Skarżący podniósł przed Wojewódzkim Sądem Administracyjnym w Łodzi³⁶, że przy sposobie przyznawania stypendiów za okres od października 2011 r. wzięto pod uwagę zasady wyrażone w tej uchwale, co stanowiło oczywiste naruszenie zasady *lex retro non agit*. Sąd przychylił się do stanowiska skarżącego zaznaczając, że w wyniku zachwiania pewności prawa „uczestnicy studiów doktoranckich nie mieli możliwości zaplanowania i realizacji swoich badań oraz innych dokonań w sposób zwiększający ich szanse na otrzymanie stypendium”³⁷.

Co więcej, warto również pamiętać o istocie kontroli sądowej decyzji administracyjnej, która nie polega na rozpatrywaniu jej słuszności, a jedynie analizie poprawności stosowania przepisów materialnych i proceduralnych. Teza ta była wielokrotnie podkreślana w orzecznictwie, między innymi w wyroku Wojewódzkiego

---

³⁶ Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Łodzi z dnia 12 czerwca 2013 r., sygn. akt III SA/Łd 277/13.

³⁷ *Ibidem*.

Sądu Administracyjnego w Poznaniu³⁸, który stwierdził, że „kontrola sądu administracyjnego prowadzona z punktu widzenia legalności decyzji administracyjnych jest w stosunku do takich decyzji ograniczona”³⁹. Powyższe uwarunkowania kontroli decyzji rektora mogły zwiększać uznaniowość w przyznawaniu stypendiów.

3.3.1. Kryteria dodatkowe

O swobodzie rektora wypowiadał się także Wojewódzki Sąd Administracyjny w Rzeszowie⁴⁰, który orzekł, że „decyzja w sprawie przyznania stypendium doktoranckiego jest decyzją uznaniową”⁴¹. Przedmiotem skargi była odmowa przyznania świadczenia uczestnicze I roku studiów III stopnia. Zgodnie z decyzją rektora stypendium przysługiwało dwóm osobom, które osiągnęły najwyższą liczbę punktów w postępowaniu rekrutacyjnym. Decyzja wprowadziła także kryterium dodatkowe - dorobek naukowy związany z kierunkiem studiów (filozofia). Wnioskodawczyni, z uwagi na brak publikacji, zajęła trzecie miejsce na liście rankingowej, co skutkowało nieotrzymaniem przez nią stypendium doktoranckiego.

---

³⁸ Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Poznaniu z dnia 20 lipca 2017 r., sygn. akt IV SA/Po 343/17.

³⁹ *Ibidem*.

⁴⁰ Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Rzeszowie z dnia 23 czerwca 2016 r., sygn. akt II SA/Rz 1438/15.

⁴¹ *Ibidem*.

Wątpliwości odnośnie do zgodności decyzji z prawem wzbudziło przede wszystkim przyjęcie przez rektora dodatkowego, nieobecnego w prawie powszechnie obowiązującym ani w prawie wewnętrznym uczelni kryterium przyznawania stypendium. Skarżąca zarzucała również brak uzasadnienia faktycznego i wniosła o uchylenie w całości obu decyzji.

Zdaniem Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Rzeszowie, z uwagi na autonomię uczelni, „rektor [...] może doprecyzować określone w Rozporządzeniu kryteria”⁴². Sam sąd rozstrzygający przyznał, że warunki wymienione w Rozporządzeniu to „określenia nieostre, które mogą prowadzić do dużej dowolności w ocenie”⁴³. Podkreślono jednak, że decyzja rektora musi wynikać z zebranego materiału dowodowego i być poparta wyczerpującym uzasadnieniem.

Sposób sformułowania i interpretacji kryteriów wymienionych w Rozporządzeniu świadczy o znaczącej swobodzie przyznanej rektorom uczelni. Mogło to skutkować brakiem pewności prawa, gdyż o warunkach otrzymywania stypendium student dowiadywał się dopiero po wydaniu decyzji przez rektora, nie zaś na podstawie powszechnie obowiązującego prawa lub prawa wewnętrznego danego ośrodka naukowego.

---

⁴² *Ibidem*.

⁴³ *Ibidem*.

3.3.2.Przyczyny ekonomiczne jako przesłanka odmowy przyznania stypendium

Ponadto pojawia się także wątpliwość dotycząca uzależnienia przyznania stypendium od zmiennych uwarunkowań zewnętrznych, na które doktorant nie miał wpływu. Widoczny w orzeczeniu Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Rzeszowie limit liczby studentów, którzy mogli otrzymać stypendium (dwie osoby) wprowadzony decyzją rektora był uzależniony właśnie od budżetu uczelni.

Wojewódzki Sąd Administracyjny w Szczecinie⁴⁴ stwierdził, że „przyczyny ekonomiczne mogą być powodem odmowy przyznania stypendium doktoranckiego”⁴⁵, co uzasadnione było faktem, że uczelnie podlega zasadom gospodarowania środkami publicznymi określonymi w przepisach o finansach publicznych. Przedmiotem skargi był brak zgody rektora na wypłatę stypendiów doktoranckich w danym roku akademickim. Decyzja ta była poprzedzona brakiem rekomendacji ze strony dziekana wydziału gospodarującego budżetem swojej jednostki. Z uwagi na fakt, że środki finansowe przeznaczane na stypendia doktoranckie są wydzielane z puli pieniężnej danego wydziału, brak rekomendacji

---

⁴⁴ Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Szczecinie z dnia 13 września 2018 r., sygn. akt II SA/Sz 523/18.

⁴⁵ *Ibidem*.

dziekana stanowił dla rektora wiążącą przesłankę do przyznania lub odmowy przyznania stypendium.

Skarżący zarzucił między innymi naruszenie zasady równego traktowania, jako że doktoranci są traktowani inaczej w kontekście przyznawania stypendiów w zależności od przynależności do danego wydziału (i jego budżetu). Wedle skarżącego są to kryteria dyskryminujące, które powinny być zastąpione warunkami wymienionymi w Rozporządzeniu.

Według doktoranta rektor przekroczył granice uznania administracyjnego, jednakże zdaniem sądu rektor miał prawo mieć na względzie brak rekomendacji dziekana wynikający z niewystarczających środków finansowych wydziału. Sąd nie uwzględnił argumentacji skarżącego dotyczącej naruszenia zasady równego traktowania zaznaczając, że rektor przy wydawaniu decyzji kierował się jedynie względami finansowymi, które nie stanowią kryteriów dyskryminujących.

Wyrok potwierdza tezy postawione w poprzednich podrozdziałach, jakoby obowiązujące dotychczas przepisy, mimo wyznaczania podstawowych warunków wymaganych do uzyskania stypendium, pozostawiały w tym aspekcie znaczącą swobodę rektorom. Ponadto zdarzały się sytuacje, w których doktoranci nie mieli żadnego wpływu na otrzymywanie stypendium, na przykład z powodu

uzależnienia przyznania tego stypendium od budżetu wydziału.

4. Stypendia doktoranckie w świetle Ustawy 2.0

Ustawa 2.0 znacząco reorganizuje sposób finansowania doktorantów. Należy zatem postawić pytanie czy nowe przepisy odpowiadają na wyżej opisane problemy.

Istotne jest, że wszyscy uczestnicy szkół doktorskich nieposiadający stopnia doktora będą otrzymywać stypendium doktoranckie⁴⁶. Wydaje się to zasadne w szczególności z uwagi na brak potrzeby wydania decyzji administracyjnej odnoszącej się do przyznania środków. Warto zwrócić uwagę na ograniczenie uznaniowości rektora w tym aspekcie. Nie będzie on miał tak dużej swobody decyzyjnej, jaką dysponował wcześniej, jako że każdy doktorant otrzyma stypendium z mocy prawa. Nowe rozwiązanie uniezależni również fakt otrzymywania stypendium doktoranckiego od czynników zewnętrznych takich jak zasoby finansowe danego wydziału.

Nie oznacza to jednak, że wszyscy doktoranci muszą otrzymywać stypendium w równej wysokości. Ustawodawca określił kwotę minimalną, która wynosi 37% wynagrodzenia profesora do miesiąca, w którym została

---

⁴⁶ Art. 209 ust. 1 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (t.j. Dz.U. poz.1668).

przeprowadzona ocena śródkresowa, a po pomyślnym rezultacie oceny śródkresowej wzrasta do 57% wynagrodzenia profesora⁴⁷. Nie wyznaczył natomiast ram maksymalnych jako że wysokość stypendium może być uzależniona od osiągnięć doktoranta⁴⁸, a także od orzeczenia o niepełnosprawności, które uprawnia do zwiększenia kwoty bazowej o 30%⁴⁹. Ustawodawca nie wskazał jednak, czy te uwarunkowania wyczerpują możliwości podwyższenia wypłacanej kwoty.

Wyjątkiem od tendencji ustawodawcy do obiektywizowania kwoty otrzymywanego stypendium jest możliwość zwiększenia jej ze względu na „osiągnięcia naukowe”⁵⁰. Należy zwrócić uwagę, że ten użyto sformułowania wysoce ogólnego, który nie wskazuje żadnych konkretnych dyrektyw interpretacyjnych. Kompetencja do wyznaczenia bardziej precyzyjnych kryteriów „osiągnięć naukowych” wydaje się być po stronie szkół doktorskich.

Ograniczenie czasowe w pobieraniu stypendium może wynikać również z wcześniejszego złożenia rozprawy doktorskiej⁵¹. Powyższe przepisy nie zmieniają jednak kwoty bazowej stypendium, co do której otrzymania,

---

⁴⁷ *Ibidem*, art. 209 ust. 4.

⁴⁸ *Ibidem*, art. 209 ust. 5.

⁴⁹ *Ibidem*, art. 209 ust. 7.

⁵⁰ Izdebski H., Zieliński J. M., *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz*, Wolters Kluwer, Warszawa 2019, art. 209.

⁵¹ *Ibidem*, art. 209 ust. 8.

przynajmniej do czasu oceny śródkresowej, każdy doktorant będzie mógł mieć pewność. Takie rozwiązanie wydaje się przyczynić do rozwiązania części problemów widocznych na kanwie orzeczniczej, z którymi stykali się doktoranci, co jest znaczące dla ich stabilności ekonomicznej i rozwoju naukowego.

4. Podsumowanie

Przyznawanie stypendiów doktoranckich stanowi najczęściej poruszane w orzecznictwie zagadnienie z zakresu relacji doktorant - uczelnia. Analizowana w artykule judykatura ukazuje istotne problemy, z którymi stykali się studenci studiów III stopnia ubiegający o pomoc materialną na zasadach przewidzianych w poprzednim porządku prawnym. Zaskarżane były same aspekty proceduralne wydania decyzji rektora, między innymi brak wyczerpującego uzasadnienia oraz zbyt ogólna ogólność uzasadnienia i nieuwzględnienie w nim kwestii relewantnych dla sprawy. Ponadto samo wyczerpanie kryteriów formalnych wyrażonych w Rozporządzeniu nie gwarantowało otrzymania stypendium. Warunki pozytywnego rozpatrzenia wniosku zależały czasem od czynników niezależnych od doktoranta, między innymi budżetu uczelni, co niekoniecznie motywowało do zwiększonych starań naukowych. Nie sprzyjało to jednocześnie pewności prawa. Naruszana bywała także

zasada *lex retro non agit*, poprzez stosowanie z mocą wsteczną aktów prawnych dotyczących kryteriów przyznawania stypendiów.

Ustawodawca, podejmując próbę odpowiedzi na powyższe problemy, stworzył mechanizm powszechnych stypendiów przyznawanych wszystkim uczestnikom szkół doktorskich. Może zniwelować to część trudności związanych między innymi z aspektami formalnymi wydawania decyzji przez rektora. Ponadto czynniki niezależne od doktoranta, na przykład budżet wydziału, nie będą w stanie determinować otrzymywania przez niego środków finansowych. Takie rozwiązanie może przyczynić się do wyższej stabilności ekonomicznej i rozwoju naukowego studentów.

Bibliografia:

Bauman Z., *O edukacji: rozmowy z Riccardo Mazzeo*, Wydawnictwo Naukowe Dolnośląskiej Szkoły Wyższej, Wrocław 2012.

Brown M., *On government funding for PhD studies*, „The Canadian Nurse” 2005, nr 2/101.

Piotrowski E., *Proces kształcenia w szkole wyższej między marzeniem a rzeczywistością*, Ćwikliński A., [w:] *Edukacja akademicka. Między oczekiwaniami a rzeczywistością*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2014.

Dębkowska K., Kłosiewicz-Górecka U., Szymańska A., Ważniewski P., Zybertowicz K., *Akademickość polskich miast*, http://pie.net.pl/wp-content/uploads/2019/06/PIE-Raport_Akademickość.pdf [dostęp online: 23.08].

Główny Urząd Statystyczny, *Szkolnictwo Wyższe w roku akademickim 2018/2019 (wyniki wstępne)*, Raport z 14.06.2019.

Goszczyński M., *Stypendia o charakterze motywacyjnym dla doktorantów. Regulacje prawne a rzeczywistość*, <http://www.analizy.edu.pl/analizy/stypendia-o-charakterze-motywacyjnym-dla-doktorantow.html> [dostęp online: 7.08.2019].

Izdebski H., Zieliński J. M., *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz*, Wolters Kluwer, Warszawa 2019.

Komisja Europejska, *Peer Review. Poland's Higher Education and Science system*, <https://rio.jrc.ec.europa.eu/en/policy-support-facility/peer-review-polish-higher-education-and-science-system> [dostęp online: 13.08.2019].

Kosiński Ł., *Orzecznictwo sądów administracyjnych w sprawach pomiędzy doktorantami a uczelniami*, <http://www.analizy.edu.pl/analizy/orzecznictwo-wsa-i-nsa-doktoranci-vs-uczelnie.html> [dostęp online: 9.08.2019].

Kromolicka B., „*Konstytucja dla Nauki – Ustawa 2.0*” szansą czy zagrożeniem dla rozwoju nauki i szkolnictwa wyższego?, „*Pedagogika Wyższej Szkoły Wyższej*” 2017, nr 22.

Litalien D., Guay F., J.S. Morin A., *Motivation for PhD studies: Scale development and validation*, „*Learning and Individual Differences*” 2015, nr 41.

Marek B., Iwanicki R., Lesik M., Celiński P., *Ustawa 2.0. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz*, https://koliber.org/files/Komentarz_ustawa2.0.pdf [dostęp online: 9.08.2019].

Pakuła J., *Pomoc materialna dla doktorantów - wybrane problemy*,

<http://www.analizy.edu.pl/analizy/pomoc-materialna-dla-doktorantow-wybrane-problemy.html> [dostęp online: 7.08.2019].

Raport MNiSW: w 10 lat liczba studentów w Polsce spadnie o 400 tys.,
<http://naukawpolsce.pap.pl/aktualnosci/news%2C396397%2Craport-mnisw-w-10-lat-liczba-studentow-w-polsce-spadnie-o-400-tys.html> [dostęp online: 23.08.2019].

Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 13 kwietnia 2016 r. w sprawie studiów doktoranckich i stypendiów doktoranckich (t.j. Dz. U. poz. 558).

Study in Poland, *Studenci zagraniczni w Polsce 2017*,
http://www.studyinpoland.pl/konsorcjum/index.php?option=com_content&view=article&id=14515:raport-studenci-zagraniczy-w-polsce-2017&catid=258:145-newsletter-2017&Itemid=100284 [dostęp online: 23.08.2019].

Ustawa z dnia 5.12.1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentysty (t.j. Dz. U. 2019 poz. 537).

Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. prawo o szkolnictwie wyższym (t.j. Dz. U. 2012 poz. 572).

Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (t.j. Dz. U. poz.1668).

Wiśniewska D., *Przedsiębiorczość uczelni w kontekście zmian Ustawy o szkolnictwie wyższym (Ustawa*

2.0),

<https://horyzonty.ignatianum.edu.pl/index.php/HW/article/view/1579/1660> [dostęp online: 10.08.2019].

Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Łodzi z dnia 12 czerwca 2013 r., sygn. akt III SA/Łd 277/13.

Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Bydgoszczy z dnia 3 grudnia 2013 r., sygn. akt II SA/Bd 345/13.

Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego we Wrocławiu z dnia 26 czerwca 2014 r., sygn. akt IV SAB/Wr 1/14.

Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Krakowie z dnia 17 listopada 2014 r., sygn. akt III SA/Kr 994/14.

Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Rzeszowie z dnia 23 czerwca 2016 r., sygn. akt II SA/Rz 1438/15.

Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Poznaniu z dnia 20 lipca 2017 r., sygn. akt IV SA/Po 343/17.

Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Szczecinie z dnia 28 czerwca 2018 r., sygn. akt II SA/Sz 530/18.

Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Krakowie z dnia 7 sierpnia 2018 r., sygn. akt III SA/Kr 520/18.

Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Szczecinie z dnia 13 września 2018 r., sygn. akt II SA/Sz 523/18.